

ŠTEVILKA
LETÖ VIII.
TAST 1961/62

1

CALEB

LIST ZA MLADINO

Izhaja mesečno • Izdajatelj in odgovorni urednik je Ivan Grbec • Ureja ga uredniški odbor • Tiska tiskarna »Graphiss« v Trstu, ul. Sv. Frančiška 20
Naslovno stran je napravil Leon Koporc

Trst SKL

12660-8

050-053.6

019611044

COBISS •

LUDOVika KALAN

Ilustriral: R. HLAVATY

Jesen in bor

*Čez gmajno stopa jesen
trdo in namršeno
kot truden popotnik.
Njena cula — trop raztrganih oblakov —
se vali čez obzorje
in prepreza nebo s sivino.
Pod njeno stopinjo
klonejo še zadnje trave,
izžgane od poletnega sonca,
ohlaja se kamenje
in iz dolin žehti
trpka svežina
izčrpane zemlje.
Bor — samotar
jo brezbrizno čaka
kot zagrenjen starec:
nič mu ne bo dala
jesen,
nič vzela,
njega noben oktober ne oropa
in noben april ne obdari.
Vedno enak:
temen,
zamišljen,
sam,
poet Krasa.*

Ludovika Kalan: Jesen in bor	1
France Bevk: Peter Klepec	2
Danilo Gorinšek: Jeseni	6
Fran Roš: Čar Milivoje	7
Stana Vinšek: Vseh mrtvih dan	9
Rado Kragelj: Ognjeno sonce nad Južnim morjem	10
Danilo Gorinšek: Šola kliče	14
Angelo Cerkvenik: Kaznovana sebičnost	15
Marija Vogelnik: Šola iz fižola	17
Stana Vinšek: Dečki in ježek	18
Ludovika Kalan: Pajek na sprehodu	19
Miro P.: Zanimivosti	20
Samo Pahor: Rezija	21
Naši mladi dopisniki	24

12660/1961/62

050-053.6

019611044

COBISS •

Peter Klepec

1.

Bilo je nekoč — živel je Peter Klepec, od sile močan človek. Od takrat je preteklo že mnogo, mnogo vode, minilo je že veliko, veliko let, sedem sto, če ne več.

Pravijo, da je bil doma v Osilnici, ki leži nekje na hrvatski meji. Morda se je tisti kraj imenoval tudi drugače. Kdo to ve? To pa drži, da je vas, v kateri je bil rojen Peter Klepec, stala na slovenskih tleh.

Starši so mu bili zelo ubogi in le še bolj ubogi. Imeli so borno kočo, ki je stala na samoti, pod gozdom nad vasjo. Zemlje pa niti toliko, da bi pred pragom na svojem sedeli.

Peter Klepec ni poznal očeta in mu je bilo zaradi tega večkrat hudo. Bil je še otrok, ko mu je bilo treba s palico v rokah in z malho čez ramo iti po svetu sreče iskat. Ali jo je našel? Kdo ve? Vrnil se ni več. Morda je medtem že umrl. Klepcu je ostala le mati, ki so jo klicali za Mreto. Ta je bila majhna kot brglez, a dobra kot kruh, bogaboječa, sina je učila ponižnosti. Od spomlad do jeseni je hodila na dmino. Zaslужila pa je komaj toliko, da ni umrila od lakote.

Ko je Peter Klepec toliko zrasel, da je lahko pogledal na mizo, je moral v službo. Dokler je letal v krilcu, je pasel ovce. Ko pa je zlezel v prve hlačke in v škornjice, so mu dali veliko šibo in mu zaupali govedo.

Takrat pa še ni bil tak junak kot malo pozneje, da se ga je vse balo. Bil je majhen kot vretence, veliko

manjši kot drugi dečki njegovih let. Pa suhljat in slaboten, da mu je bila v breme še šiba, s katero je zavračal živino. Dolge lase je imel in velike oči, ki so mu gledale milo, vse na jok. Tak je bil, dober in plah, da bi še muhi ne mogel storiti žalega.

Pasel je na gmajni, ki se je vlekla daleč od vasi prav do gozda. Živila je bila mirna, ni mu bezljala ne zahajala v škodo. Klepec bi bil najrajši od jutra do večera sviral na piščalko, ki jo je zmeraj nosil s seboj. Pisakti je znal zelo lepo, kot pravi godec, do srca segajoče. Včasih pa ga je vleklo v goščavo, med trnje in srobot. Tam je iskal lešnikov, robidnic in jagod. Ali pa je legel na trato, si podvil roke pod glavo in gledal na nebo. Opazoval je oblake, ki so plaval kot bele ladvice. Pri tem je poslušal žuborenje vode v studencu, ki je bilo kot pesem.

Živel bi ko v raju, da je bil sam na paši. Pa ni bil. Na gmajni je bila še cela reč pastirjev s svojimi čredami. Tončki in Mihci, Jurčki in Jakci, Lukci in Matevžki. Eni večji, drugi manjši, a vsak izmed njih je bil močnejši od Petra Klepca. Vsi skupaj hudo razposajeni, kričači in pretepači. Imeli so obilo časa za norčije in zabavo. Igrali so se skrivalnice, lučali kamejne, skakali čez lame, peli in vriskali, pekli kostanj in jabolka. Sam Bog ve, česa si od jutra do večera niso vsega izmisli! Naveličali so se stare igre, že so imeli novo. Ni manjkalo smeha.

Opazili so, da je Peter Klepec slabič in mila jera. Privoščili so si ga vsak dan, ga dražili in mu nagajali. Revček ni imel več miru.

Prignal je zjutraj na pašo, že se jim je zahotel, da bi zakurili ogenj. »Hej, Peter Klepec!« so ga poklicali. »Prinesi nam drv! Pa brž! Ne obiraj se!«

Peter Klepec pa nič. Nobene ni rek, ne bev ne mev, odšel je v gozd in jim privlekel suhljadi. Zavedel se je, da je slabič, še v mislih se jim ni kdaj uprl. Da jih ni ubogal, bi mu deževali udarci po hrbtnu.

Počenil je v senco pod grm. Potegnil je iz malhe piščalko in nanjo zapiskal tako pretresljivo lepo, kakor da bi zapela rajska ptica. Že se je glasilo od vseh strani: »Oj, Peter Klepec, prinesi nam vode!«

Pesem je v hipu utihnila, kakor da je umrlo srce. Peter Klepec se je nago dvignil in vzel putrh*, iz katerega so bili pastirji pravkar iztočili svežo vodo. Odšel je k studencu, ki je izviral daleč ob gozdu, natočil in se vrnil. Pastirji pa niso pili, ker niso bili žejni.

Poiskal je jagod, ki so se mu ponujale v sončnem zatišju. Trgal jih je in zobal, bile so sladke kot med. Pastirji so ga pogrešili, že so ga klicali:

* Majhen sodček.

»Peter Klepec! Oj! Kje je Peter Klepec? Zavrní nam živino! Ali ne vidiš, da sili v škodo?«

Pustil je jagode in šel zavračati živino. Pa bi je zavračati ne bilo treba, ker je silila le v senco.

Storil je, kar so mu ukazali, naj je bilo še tako neumno. Pri tem ni rek nobene, kakor da mu je to v veselje. Vendar pa mu je bilo pogosto hudo pri srcu. Včasih je ležal na hrbtnu, gledal nebo, na bele oblake, ki so se vozili kot ladvice, in žalosten razmišljal. Vedel je, da ga tovariši mučijo le zato, ker je slabek in mevžast. Ne more, in ne zna se upreti. Da je močan, bi zgrabil prvega in ga vrgel podse. Začudili bi se in se ga bali. Toda kje naj dobi moč? Moral je mirno prenašati, da so počenjali z njim, kar so hoteli.

Bilo pa mu je hudo, pogosto tako hudo, da bi bil najrajši pobegnil. Kam? K materi, ki še sama nima kaj jesti? V svet, v katerem se mu je izgubil oče? Za gorami so še druge vase in drugi ljudje. A kdo ve, če niso tam pastirji še porednejši od onih v Osilnici? Ni bilo pomoči. Obšla ga je vroča želja, da bi umrl. Zaprl je oči, a je le zadremal in zaspal. Spal je tako dolgo, da so ga zopet zbudili pastirji.

»Hej, Peter Klepec!« so ga klicali. »Kje imaš očeta?«

Kadar si tovariši nič drugega niso znali izmisli, so jezikali. Vpraševali so ga, kje ima očeta, ki ga je poznal le iz materinega pripovedovanja. Vedeli so, da ga to najbolj boli. Imel bi rad očeta kot drugi dečki, močnega, takega, da bi se lahko postavil zanj. Želja pa mu je ostala le želja, kot trn mu je tičala v srcu. Tu pa se mu še rogajo...

Kri mu je pogzano v obraz. Ni več mislil na to, da je slabič. Planil je na

noge pa v pastirje. Prvega je udaril, drugega je zgrabil za lase, a tretjemu je podstavil nogo, da je telebnil na tla.

Tovariši so se začudili. »Ha! Peter Klepec! Glejte ga! Česa si ne upa!« Zviška so se vrgli nanj.

Ni utegnil pobegniti, že so ga imeli na tleh. Cela kopica se jih je valjala na njem, da mu je jemalo sapo. Pretepli in zlasali so ga brez usmiljenja, da bi se bil kamnu smilil.

Ves pomazan, opraskan in razmršen je pobegnil na rob gmajne. Tam je počenil in glasno vekal.

Ljudje so dvigali glave od dela. Kdo vpije?

»Peter Klepec igra na gosli,« so se smeiali. »So mu pa že pastirji napeli strune.«

Pastircu, ki ni imel kam pobegniti in ni mogel niti umreti, pa so debele solze tekle po licih. Nista se ga usmilila niti nebo niti zemlja.

2.

Tisti dan pred kresnim večerom so pastirji Petru Klepcu posebno zagođli. Enega izmed voličev, lepega bika, so mu na skrivaj odgnali v goščavo. Tam so ga s trto prvezali za neko drevo.

Sonce je že zahajalo. Peter Klepec bi moral odgnati živino domov, a Cika ni bilo! Kje je volič, ki ga je imel najrajši? Iskal ga je tu in tam, vsekrizem po gmajni in ob gozdu, a ga ni našel. Klical ga je, a se mu ni oglasil. Vpraševal je pastirje, ali so videли Cika. Ti pa so se delali gluhe in slepe. Za nič niso hoteli vedeti.

S težkim srcem je odgnal domov. Bilo mu je hudo za voliča, še bolj pa se je bal gospodarja. Ta je vsak večer stal na pragu hleva in štel krave in vole. Tako tudi ta večer. Tako je pogrešil Cika.

»Hej, Klepec! Kje pa je Cik?« je vprašal.

Peter Klepec pa nič, od strahu mu je vzelo besedo. Stal je in gledal. Gospodar mu je s šibo razvezal jezik.

»Izgubil se je,« je pastir izjecljal.

Kmet pa hud; pastirja je na mestu napodil, naj gre iskat vola. In je še zaklical za njim, naj ga išče vso noč in četudi vse leto, brez Cika naj se mu ne prikaže pred oči.

Peter Klepec je žalosten odšel v noč. Kadar je bil v temi sam na prostem, ga je bilo rado strah. Tedaj pa ga je prevzemala še posebna groza, zakaj bil je kresni večer. Od ljudi je slišal in verjel, da se prav pred polnočjo godijo v naravi čudovite stvari.

In vendar se je prav tistega večera že dolgo veselil kot ničesar na svetu. Bil je pastirski praznik. Rad bi bil z ostalimi pastirji odšel h kresu, ki ga je bil pomagal naložiti. V njihovi družbi bi bil rad rajal in se gostil. Zdaj pa mora sam na gmajno in v gozd, da poišče izgubljenega vola.

Mrak se je že zgostil, ko je stopil iz vasi. Tedaj mu je nenadoma zastala noga. Na bližnjem griču se je zasvetila kresnica. Naglo je zrasla v rdečega petelinčka, v plamen, ki je lizal proti nebu. Bil je kres, ki so ga začigli pastirji.

Pa še ni gorel najviše, ko se je zasvetil drug na sosednjem obronku. In potem so zagoreli ognji po vseh počojih, po vseh gričih daleč naokrog, kar je neslo oko.

Okrog slednjega kresa so se širili veliki krogi svetlobe. Bilo je razločiti jezike plamenov, ki so lizali v temo. In bele stebre dima, ki se je dvigal pod zvezdnato nebo. Snope isker, ki so se usipali kot roji kresnic. Okoli ognjev pa so se pozibavale in švigale temne, nemirne sence kakor hudički. Bili so pastirji, ki so na dolgih pal-

cah preskakovali plamene. Vsakemu skoku je sledil krik radosti. Ukali so, rajali in peli, da se je razlegalo od brega do brega.

Petra Klepca je obhajala žalost, da ne more biti poleg. Požiral je solze, ki so ga tišcale v grlu. Pomislil je, da so mu morda pastirji nalašč skrili voliča, le da so mu preprečili to veselje.

Odtagal je pogled od kresov in hodil dalje skozi temo... Ob potu je stalo znamenje. Na črvivem lesu je trpel Jezus Kristus. Peter Klepec se mu je odkril in se pokrižal. Potem pa je obstal. V mraku se je spustil na kolena in proseče dvignil roke.

»Bog, daj, da najdem vola!« je vzdihnil iz dna duše.

In medtem, ko je prosil, se je čutil tako bednega in zavrnjenega kot nikoli poprej. Obšla ga je velika bridkost nad tem, ker mu pastirji tako nagajajo. Ne privoščijo mu niti trenutka miru in veselja.

Že večkrat si je žezel, da bi bil močan, zelo močan, najmočnejši med pastirji. Toda kako je mogel upati, da se to zgodi? Bilo je nemogoče. Toda ta želja mu ni bila še nikoli tako vroča.

»Bog, daj mi moč!« je zaprosil in dvignil roke. »Bog, daj mi tako moč, da se me bodo bali!« je ponovil.

Pastirji so ob kresu še vedno rajali in peli, a Peter Klepec jih ni slišal ne videl. Oči je goreče upiral v Križanega in ponavljal prošnjo. Zdele se mu je, da se je narahlo zganila Kristusova glava. Pastirca je obšlo rahlo upanje. Potolažen se je pokrižal in šel dalje.

Dospel je na gmajno. Tedaj se mu je zazdelo, da je zaslišal otožno munjanje. Srce mu je zatrepetalo.

»Cik!« je poklical voliča. »Ali si ti, Cik?«

Muuu!« mu je odgovorilo iz bližnje goščave.

Peter Klepec je šel za glasom. V tesni skupini dreves je otiral voliča. Z močnim srobotom je bil privezan za neko drevo, da se ni mogel ganiti. Pastir je vzel pipec in prerezal trto. Voliča je ljubeče popraskal za rogmi.

»Zmeraj sva si bila dobra prijatelja, pa me pustiš samega in brez meni odideš domov,« je očital Cik.

Petru Klepcu se tedaj ni zdelo nič nenavadnega, da vol gorovi kot človek in ga on razume. V kresni noči je bilo vse mogoče, ni da bi se človek čudil. In niti ni vedel, da ima pri sebi praprotno seme. Praprotni si je namreč obuval v škornjice, da bi preveč ne tiščali.«

»Ali sem mar vedel, kje si?« je vzkliknil. »Pastirji so te skrili.«

»Pastirji, kajpak pastirji! Ti pa pustiš, da počenjajo z menoj, kar jim drago.«

»Saj počenjajo tudi z menoj,« je rekel Peter Klepec. »Ne bi počenjali, da sem dovolj močan. Pa nisem.«

Volič je nekaj razmišljal.

»Pomorem ti, ako hočeš,« je zopet spregovoril.

»Hočem! A kaj naj storim?«

»Počakaj!« je dejal volič. »Odlomi leskovo šibo, ki je zrasla v tem letu!

Osmukaj jo listja in pojdi z menoij,
kamor te bom vodil! Ali slišiš?«

»Slišim,« je dejal Peter Klepec.

»Prav. Veš, nadme bo prišel vol, ki
je močnejši od mene. Ta se bo hotel

bojevati z menoij. Kadar me napade,
ošvrkni ga s šibo! Ali razumeš?«

»Razumem.«

»Dobro. Torej — ošvrkni ga s šibo,
ne pozabi! Tako mi pomoreš, da ga
bom zlahka premagal. Pomagal pa
boš tudi sebi. Močan postaneš kot
premagani vol in ti nihče ne bo kos.«

(Se nadaljuje)

DANILO GORINSEK
Ilustriral: LEON KOPORC

Jesení

Sredi vrta hiša bela,
pusta soba sredi hiše,
sredi sobe črna miza,
fant ob njej na listič riše:
jablane, prepolne jabolk,
kakor makov cvet rdijo,
potlej hruške — debeluške,
ki na vejah se medijo.
In še njive plodovite,
vse pokrite z morjem ajde,
grodzje, — pod njegovo težo
se šibijo goste brajde,
kostanj, ki leži med listjem,
zrel že sili iz ježice;
in klopotec, ki klopoče —
tika-toka čez gorice.
Sredi vrta hiša bela,
pusta soba sredi hiše,
sredi sobe črna miza,
fant na listič — več ne riše:
na stežaj odpre si duri,
skoznje — jo na vrt odkuri:
kdo pa v sobi naj strpi,
ko se zunaj jesenì! ...

FRAN ROŠ

Ilustriral: LEON KOPORC

Zgodilo se je nekoč v neki deželi,
da so si ljudje pričeli na ušesa še
petati veliko novico:

»Naš stari car Silivoj je nevarno
bolan. Srce mu samo še rahlo bije
in bo vsak čas obstalo.«

Ljudje so se čudili:

»Car Silivoj ima torej srce! Toda
to srce je bilo vselej trdo kakor iz
kamna in do ljudstva neusmiljeno.«

Končno je carju napočila zadnja
ura življenja. Dal je poklicati k po-
stelji svojega osemnajstletnega sina
Milivoja, da mu pove svoje zadnje
naročilo:

»Po dolgem vladanju odhajam v
smrt. Ti si moj edini sin. Ti boš moj
naslednik in novi car te dežele. Zelo
se bojim, da boš slab vladar, kajti
premehko srce imaš. Biti moraš car,
ki se ga bo ljudstvo balo. Zato je tre-
ba, da posnemaš mene. Treba je, da
daš vsak dan vsaj enemu človeku
odsekati glavo. Samo takoj boš mo-

gel pokazati svojo moč in oblast. V
mojih ječah so zaprti tisoči ljudi.
Vsak dan mora umreti vsaj eden od
njih na morišču! Tako vladaj! Ob-
ljubi mi to, da mi bo smrt lažja!«

Trde besede umirajočega carja so
zabolele njegovega sina. Spoznal je,
da njegov kruti oče niti v svojih
zadnjih trenutkih ne obžaluje, kar
je strašnega storil v življenju.

»Nesrečni oče!« je zaklical s sol-
zami v očeh.

Tedaj pa je carja prijel hud krč,
oblil ga je mrzel znoj in lica so mu
pričela sinjeti.

»Car umira,« je dejal stari carjev
zdravnik.

Sedem dni pozneje so s posebnimi
slovesnostmi pokopali carja Silivo-
ja. Na njegovo mesto je stopil zdaj
mladi car Milivoj. Že dan po očetovem
pogrebu je ukazal:

»Vse ječe v deželi naj se odpro!
Vsi pošteni ljudje naj bodo svobodni
in srečni!«

Nepopisno veselje je zavladalo po
vsej deželi. Pred carjevo palačo so
se zbirale goste množice in pozdrav-
ljale mladega vladarja:

»Naj živi naš novi, dobri car Mili-
voj! Hvala ti za pravico, ki si nam
jo dal! Doživelvi smo lepe čase, ko
se nam ni več treba batiti za svoje
glave. Naj živi naše ljudstvo!«

Z vsemi temi spremembami pa ni-
so bili zadovoljni ministri, ki jim je
prejšnji car puščal veliko oblast.
Vedno bolj so godrnjali in nazadnje

STANA VINSEK

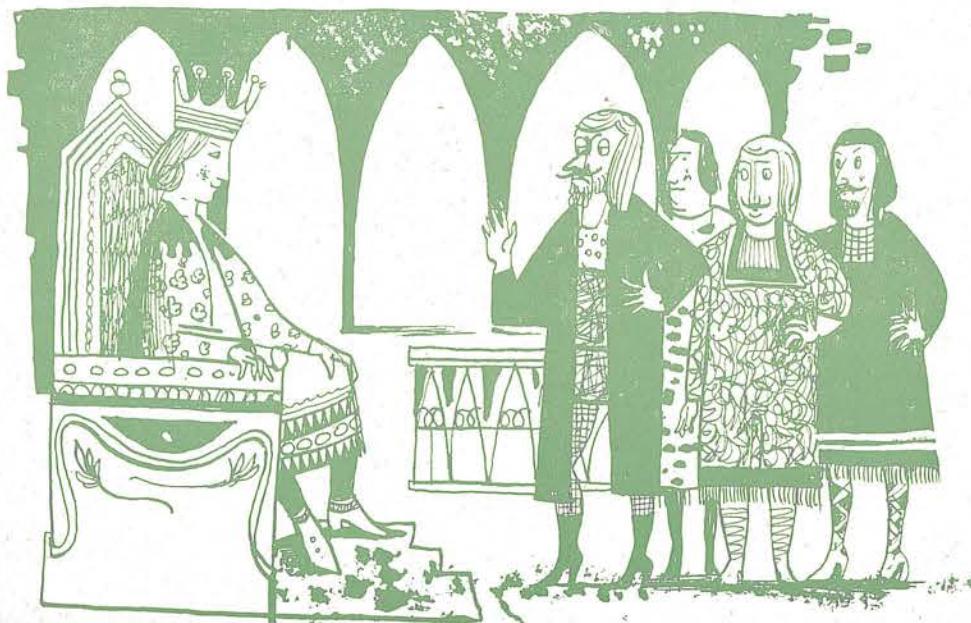
V S E H MRTVIH DAN

so stopili pred mladega carja. Najstarejši med njimi, minister Ciprijan, pa je spregovoril:

»Ne zdi se nam prav, kar počenjate, novi car! Ječe v naši deželi so prazne! Nihče se ne boji več ne vas ne nas, odkar rabljeva sekira počiva. Dežela je v nevarnosti!«

»Zakaj le? Ali zato, ker se nas ljudje ne boje?« je odvrnil car Miličov. »Ali ni bolje, da nas ljubijo in so zadovoljni in srečni?«

»Najvažnejša je naša oblast! Kdor se je ne boji, je tudi ubogal ne bo. Dežela brez krepke oblasti bo žalostno propadla.«

»Ne!« je ugovarjal car. »Stara oblast je skrbela, da je bilo dobro maloštevilnim bogatašem, nova oblast pa naj pomaga revnim kmetom in rokodelcem, teh pa je v deželi tisočkrat več. Če bodo ti ljubili našo oblast, bo naša dežela močna kot nikoli prej.«

»Močno se motite, mladi car! Če pa nas hočete poslušati in hočete vladati po svoji volji, ne bomo več mogli ostati vaši ministri.«

»Prav! Poiskal si bom druge ministre. Takšne, ki bodo mislili, kakor mislim jaz, in mi bodo radu pomagali.«

»Kje pa jih boste dobili? Ali med umazanimi kmeti in rokodelci?«

»To naj vam ne dela skrbi! Vse hočem storiti, da bo v naši deželi mnogo srečnih ljudi.«

»Na napačni poti ste, car! Deželo tirate v propad!«

»Samo boljšo bodočnost ji želim.«

Z nevoljnimi obrazi so ministri odšli, najbolj mrk med njimi pa je bil Ciprijan.

(*Dalje*)

Čuj, brat in sestrica, vseh mrtvih je dan.
Vsak, ki nam je drag bil in ki ga več ni,
ta dan vsaj v spominu naj spet oživi,
kot z zemljo, z ljubeznijo naj bo obdan.

Čuj, brat in sestrica, vseh mrtvih je dan.
Ne pomniš nikogar? Pa vendar še ti
ta dan vsaj tri lučke blesteče prižgi —
saj brat je vsak mrtvi, čeprav je neznan.

Čuj, brat in sestrica, vseh mrtvih je dan.
Za prednike svoje lastne krvi,
katerih življenje zdaj v tebi kipi,
naj prvi bo tvoj plamenček prižgan.

Čuj, brat in sestrica, vseh mrtvih je dan.
Naj druga lučka svetlo gori
na grobu, kjer spanje nevzdramno spi
po težkih bojih vojak nepoznan.

Čuj, brat in sestrica, vseh mrtvih je dan.
Naj tretja lučka tistim žari,
katerih ničesar ostalo ni,
katerim nikdar ne bo grob izkopan.

Čuj, brat in sestrica, vseh mrtvih je dan
in danes ne veva ne jaz in ne ti,
kaj čaka nas v mraku bodočih noči,
kaj nam bo svetilo, ko boj bo končan.

OGNJENO SONCE

nad Južnim morjem

Dne 12. julija 1776 sta iz angleškega pristanišča Plymouth odpluli dve ladji: RESOLUTION (Odročnost) in DISCOVERY (Odkritje). Manjši »Discovery« je poveljeval kapitan Clerk, na ladji »Resolution« pa je bil zapovednik kapitan James Cook, ki je bil obenem poveljnik vseh 192 mož, kolikor sta šteli posadki obeh ladij angleške kraljevske mornarice.

Kapitan James Cook je bil v tem času že znamenit raziskovalec in to je bilo njegovo tretje potovanje v Južno morje, na katerem naj bi odkril še nova otočja in jih osvojil za Anglijo.

Jadrali so leto in pol, odkrili številne nove otoke in jih proglašili za angleško last.

Dne 25. decembra 1777 je Cook zasidel v peščena tla majhnega in puštega otoka v Južnem morju drog z angleško zastavo. Mornariški strelci so negibni obstali v pozoru. Cook je spregovoril: »V imenu njegovega veličanstva britanskega kralja in s pravico raziskovalcev proglašam ta otok za dedno posestvo britanske krone. Imenuje naj se Božični otok, v spomin na dan odkritja.«

V tistih dneh, ko sta obe angleški ladji počivali zasidrani v zalivu Božičnega otoka, so mornarji preiskali otok in ugotovili, da na njem ni nenejdi ne živali. Zato sta obe ladji kmalu zapustili pusti otok.

Nekatera izmed otočij, ki jih je bil odkril James Cook, so Angliji dajala ogromne dobičke — na otoke, na ka-

terih pa ni bilo prirodnih bogastev, pa so kmalu pozabili. Pozabili so tudi na pusti otok, ki ga je bil Cook imenoval Božični otok.

Minilo je stoletje. Na Božičnem otoku se je nekoga dne izkrcal francoski misijonar Emanuel. Domačini, ki so bili medtem prišli z drugih otokov in naselili nekdaj pusti otok, so začudeni strmeli v belega moža, ki jim je govoril o Bogu, ki skrbi za vse ljude na zemlji, tudi za njihov otok.

Ko je plemenskega poglavarja na Božičnem otoku napadla zavratna bolezen in so bili domači врачи brez moči, se je v stvar vmešal misijonar Emanuel in poglavarja ozdravil. Poglavar je padel na kolena pred misijonarjem in si položil njegovo peto na glavo. Tako je francoski misijonar postal vladar na Božičnem otoku.

Spet je minilo stoletje. Na otoku je bilo že nad 400 domačinov. Začela se je druga svetovna vojna. Japonci so zasedli večino otokov v Tihem oceanu in napravili iz njih vojaška oporišča. Na Božični otok niso prišli — zato pa so se nekoga jutra zasidrali v njegovem zalivu minolovci mornarice Združenih držav Amerike.

Za tiste domačine, ki so se sposoprijateljili s tujimi vojaki, so se začeli zlati časi. Vendar Američani niso imeli dela za vse, zato se je večini kaj slabo godilo. Mnogi pa so bogate prišleke sovražili tudi zaradi tega, ker so čez noč vdrli na njihov otok, jim spremenili življenje, vzeli zemljo, prepovedali loviti ribe. Med temi je bil tudi ribič Tari.

1. Tari je živel v kolibi ob začetku zaliva. V tej kolibi je umrl njegov oče, v njej bi bil najbrž umrl tudi on in njegov sin, če... Imel je mlado ženo, ki je obdelovala zaplato zemlje okrog kolibe, sam pa je ob otoških obalah lovil ribe in jih prodajal. Ko so prišli Američani, je lepega dne izvedel, da je tudi njegov skromni vrt prodan bahavim in bogatim tujcem.

2. To je bil hud udarec zanj in za njegovo družino: mlado ženo in triletnegra sinka. Še huje pa je bilo to, da v vodah ob otoku ni bilo več rib. Ponovilo se je to, kar je Tari slišal pripovedovati svojega cestista: včasih ni rib za nekaj let in takrat gcrje tistim, ki žive od morja. Na odprttem morju pa ni smel loviti, ker je bilo to zaradi vcjne prepovedano.

3. Tari je bil mlad in močan. Šel je k tujcem in vprašal, če imajo delo zanj. Pripravljen je bil prijeti za vse — ampak niso ga sprejeli v službo. Letališče je bilo že zgrajeno, poleg tega pa se je za delo pri tujcih potegovalo preveč domačinov. Dolge tedne za tem so Tari, njegova žena in njun sin živeli od ostankov iz pločevi nastih škatel, ki so jih odvrgli tujci.

4. Navajeni so bili skromnega življenja — ampak od ostankov v konzervah kljub temu niso mogli živeti. Potem je po naključju dobila delo pri Američanih Tarijeva žena: čistila je njihove barake, pometala in ribala. Zaslužila je dovolj za vse, Tari pa je čupal triletnegra sinka in popravljal svoje mreže v upanju, da se bo nekega dne riba le vrnila v otoški zaliv.

5. Tarijeva žena Kialani je bila lepa, lepša kot so po navadi zgarane žene na tistihih otokih. Zato ni bilo čudno, da se je moralna dostikrat otepati tujih vojakov in mornarjev, ki jim je bila zelo všeč. Po navadi jih je zavrnila s svojo odločnostjo. Toda nekega dne je srečala posebno vsljivega pijanega mornarja. Komaj se mu je umaknila in zbežala domov k svojemu možu.

6. Tari je dolgo premišljeval, kaj naj storiti. Na delo je ne bo pustil več — ampak če ne bo Kialani ničesar zaslужila, bodo vsi trije stradali... Potem se je domislil. Ko je naslednjega dne spet šla na delo, je šel z njo. Čepel je v kotu in molčal. Njegov divji črni pogled je pregnal marsikaterega vojaka, ki se ji je priblžal in jo skušal ogovoriti.

9. Se preden pa je mornar stopil čez prag, ga je Tari že dohitel. Prijel je bambusov kol, ki je ležal na tleh pred barako, in zamahnil z njim po tujčevem hrbitu. Mornar je zastokal, se naglo obrnil, izvil mnogo šibkejšemu Tariju kol iz rok in ga z udarcem v obraz položil po tleh. Kialani je stekla k Hiuju, ki je na glas vreščal in vekal.

10. Tari je negiben ležal na tleh. Ko je mornar to videl, je hotel zbežati, v tem pa je izza barake prihitel vojaška patrulja, ki je bila zaslišala vpitje. Mornar se je pognal v tek. Toda velika črnača z označami vojaške policije na čeladah sta ga ujela, še preden je napravil deset korakov Dvignila sta Tarija in vse skupaj odvedla v pisarno dežurnega častnika.

7. Tako sta mirno minila dva dneva. Prvi dan je bil Tari samo Kialanin stražar, drugi dan pa je tudi sam prijel za delo. Z njegovo pomočjo je opravila polovico hitreje, medtem ko se je njun sin igral v pesku pred barakami. Potem je tretji dan spet prišel mornar, ki je bil nadlegoval Kialani takrat, ko je prijokala domov. Kialani je zazeblo, ko ga je zagledala.

8. Kialani je zavreščala, kajti mornar jo je prijel za ramena in jo hotel odvesti. Tari je planil vanj, da so se vsi trije zavalili po tleh. Mornar je zaklel, izpustil ženo in se lotil Tarija. Z vajenim prijmom ga je vrgel po tleh in ga nekajkrat brcnil v želodec, da se je Tari zvil v klobčič in zastokal. Triletni Hiu, ki se je igral v pesku, je zajokal.

11. Kialani je povedala vse po vrsti. Častnik je ukazal, naj mornarja odvedejo v zapor in obljudil Kialani, da bodo suroveža ostro kaznovali. Potem ji je povedal, da ji mora odpovedati službo. »Žal mi je, ampak ne gre drugače. Če ostaneš tu, bo še več takih primerov, zato je najbolje, da greš.« Vse njene prošnje so bile zaman — častnik je vztrajal pri svojem.

12. Tarija so v baraki obvezali in mu namazali praske po obrazu. Potem je vzel v naročje malega Hiuja, se brez besede obrnil in odšel proti domu. Kialani je molče šla za njim. Z letališča je odmeval hrup letalskih motorjev, ko sta se usedla pred svojo koliko in se molče zagledala v zaliv, v katerem so se zibale ladje tujcev, ki so jima prinesli pomanjkanje in glad.

ŠOLA KLICÉ

NI MILOSTI, NI NIČ POMOČI,
ČEPRAV KAK HLAČMAN SOLZE TOČI,
— ŽE SPET ZAPEL JE ŠOLSKI ZVONEC,
BREZSKRBNOSTI NAZNANIL KONEC.
ZDAJ PA BO TREBA DOKAZATI,
DA VEČ VSAK ŠOLAR MORA ZNATI,
KAKOR RABUTATI* LE HRUŠKE,
PROŽITI PŠICE, FRAČE, PUŠKE,
SAMO ZA ŽOGO SE PODITI,
PO INDIJANSKO SE BORITI.
ZDAJ V BOJ BO TREBA — Z ABECEDO,
S POŠTEVANKO IN Z DRUGO VEDO
BO TREBA IMETI HUDE BRIGE
ZA ZVEZKE, SVINČNIKE IN KNJIGE.
KDOR NIČ TEGÁ NE JEMLJE V ČISLO,
KOMUR TO JABOLKO JE KISLO,
NJEMU PAČ TREBA BO CEPETI
V RAZREDU VSAKEM PO DVE LETI
IN BITI V NAROBE ČASTI,
KOT — JUR, KI SLISI TRAVO RASTI!

* rabutati — klatiti, hoditi nad sosedovo sadje

Kaznovana sebičnost

(Po srbski pravljici)

»To lahko urediva, moj stari. Stopiva za nekaj dni na zemeljsko oblo in se malo sprehodiva! Ta čas te bo nadomeščal tu pri vratih sv. Luka.«

— ■ —
»Bradač moj stari, ali se dolgočasiš?«

»Ti bi se tudi, gospod, ko bi takole skoraj dve tisočletji sedel pri teh vratih in jih odprl kakšnemu pravičniku največ po enkrat v vsakem stoletju... Pa domotožje po lepi Zemlji, po njenih dobrotah in ne najmanj po njenih ubogih grešnikih!« je potožil sv. Peter in se počehljal po gosti sivi bradi.

Tako se je zgodilo, da sta Kristus in Peter nekega spomladanskega dne stopila sredi prostranega gozda na zemeljska tla. Dolgo sta blodila po gozdu. Nikjer nista srečala žive duše. Le tu pa tam je mimo njiju zvihrala plaha srna in naglo odskočila. Kdaj pa kdaj je nad njima zažvrgel slavček. Jase so bile pogrnjene s pisanimi cvetličnimi preprogami, drevje pa se je pravkar ogrinjalo s svetlozelenim plaščem.

»Prelepo!« je občuduoče vzkliknil Peter. »Ah, po želodcu me tako neznansko črviči! Že dve tisočletji me ni tako mučilo!« je nepričakovano potožil.

»Aha, lačen si, jaz prav tako!« je menil Kristus.

Blodila sta, blodila. Zvečerilo se je. Zapihal je hladen vetr. Utrudila sta se. Rada bi bila že sedla k mizi, obloženi z zemeljskimi dobrotami, potem pa legla v belo, mehko posteljo ali vsaj na dišeče seno.

»Ne morem več, utrujen sem, zapan in lačen!« je tožil Peter.

»Hotel si potolažiti domotožje, potrpeti moraš!« ga je prizanesljivo oštrel Kristus. »Meni je bilo še nepričemo huje, ko sem nosil na Kalvarijo težki križ.«

»Nebeški prebivalec se v dveh tisočletjih odvadi zemeljskih tegob!«

se je opravičeval Peter in zdajci veselo vzkliknil: »Lučca, lučca, razsvetljeno okno!«

Res! Na položni jasi je stala majhna lesenjača in poleg nje hlev s senikom. Popotnika sta potrkala na vrata.

»Kdo je?« zazveni šibak ženski glas.

»Dva utrujena popotnika!« odgovori Peter.

V okviru vrat se je pokazala slabotna, za spoznanje sklučena starka.

»Vstopita!« ju je povabila.

»Popotnika sta sedla k mizi.

»Ljuba žena, ali imate kaj za podzob?«

»Blagor vama, ki imata še zobe!« je vzdihnila starka. »Jaz nimam ne zob več ne ničesar takšnega, kar bi sodilo pod zob.«

Peter jo je tako žalostno in milo pogledal, da jo je vso presunilo.

»Tako sva lačna, minilo je že...« Hotel je reči, da je minilo skoraj dvajset stoletij od tistega dne, ko sta poslednjič pokusila kruh, pa ga je Kristus dregnil z nogo in ga s pogledom opozoril, da ne sme izdati starke, ne od kod sta prišla ne kdo sta. »Minilo je dolgo dolgo od tistega davnega dne, ko sva poslednjič použila skromno večerjo,« je zinil.

»Šest jajčk imam, koček slanine in pol hlebčka ovsenjaka, a to je večerja za mojega moža, ki pripravlja v gozdu drva. Čez kakšno urico se bo vrnili,« je povedala.

Peter je starko tako proseče pogledal, da jo je zbodlo v srce. Pri priči je rezala slanino, jo vrgla v ponev, ponev na ognjišče, v razbeljeno mast pa vsebino šestih jajc. Petru so se ob vabljivem duhu, ki mu je vdiral v nosnice, cedile sline. Kristus se je smehljal in ga pogral:

»Človek ne živi samo od kruha!«

»Resnično gospod, tudi od slanine in praženih jajc!« je popolnoma resno odvrnil Peter.

»O Bog!« je vzdihnil Kristus.

»Prosim vaju, eno tretjino jajčne jedi in tretjino ovsenjaka pustita za mojega moža!« je pomoledovala starka.

»Bova, bova!« je obljudil Peter in hitel pospravljati slastni jajčnik. Starka je medtem stopila na dvorišče pogledat, ali se že враča njen mož.

»Stari, dovolj bo, naj ostane še kaj za moža!« je Kristus opozoril Petera.

»Gospod moj, napravi iz tega jajčnika vsaj še petkrat toliko slastne jedi, enako kakor si tedaj z majhno količino kruha in rib nasilit množico! Se še spominjaš?« je šepetajoče zaprosil Peter.

»Ne, stari moj! Saj menda verjamem, da sem sin božji, ter ti tega ne bom dokazoval, ne?« mu je pošeplil v uho Kristus. Medtem je iz ponve izginila malone vsa jajčna jed. Tudi ovsenjak se je nekam zgubil...

»Zdaj pa dovolj!« se je vznevoljil Kristus.

Peter je kar z očmi požiral še tistihi nekaj drobtinic v ponvi in na mizi.

»Pojdiva spat! Utrujen sem,« je predložil Peter.

»Se bojiš drvarja, a?« ga je podražil Kristus.

»Hm, ne...« je jecljal Peter.

»Ne laži, stari!« ga je pokaral Kristus.

Nato sta se odpravila po majavi lestvi na senik. Kristus se je ulegel bolj v notranjost, Peter, ki se je bil prenajedel ter ga je kuhalo vročina, v bližino vhoda. Oba sta pri priči zdremala.

Čez kakšno uro je prilomastil na senik drvar. Zarobantil je:

»Presneta razbojnika, požrla sta mi večerjo!«

Zamahnil je s palico in udaril po Petru. Zaman je bilo vse stokanje, zaman vse prošnje. Drvar je po drvarske udrihal. Ko se mu je zlomila palica, se je spustil po lestvi navzdol.

»Stoj!« je zamrmral.

MARIJA VOGELNIK

Šola iz fižola

Peter je prinesel v šolo škatlico s fižolom. Tako je naročila gospa učiteljica. Pri računstvu je Peter vzel iz škatlice tri fižolčke. Izbral je tri najlepše. Vsak je bil druge barve. Prvi bel, drugi rdeč in tretji črnovijoličast. Tako je Petru ugajalo. Zakaj ne bi po svoje izbiral!

Peter je računal. Vprašal je fižolčke: »Koliko vas je?«

Fižolčki so mu odgovorili: »Eden, dva, trije.«

Peter je pokril belega s kazalcem in vprašal: »Koliko vas je pa zdaj?«

Beli fižolček je klical: »Eden manj, eden manj!«

Rdeči in vijoličasti sta pela: »Dva sva, dva sva!«

Potem je Peter pokril še rdečega. Vrijoličasti fižolček je žalostno vzdihoval: Samo eden sem še! Eden, eden, edini!«

Trije fižolčki so računali: »Tri manj eden je dva, tri manj dva je eden.« In Peter je za njimi ponavljal: »Tri manj eden je dva!«

»Bil sem krivičen, pretepel sem samo enega. Izplačati moram še drugega!«

Ko je Peter zaslišal, da se drvar vrača, je dejal Kristusu:

»Drvar se vrača. Šel je po novo palico. Ni pravično, da bi trpel samo jaz. Tudi ti si jedel. Lezi, gospod, zdaj ti na moje mesto!«

»Prav, naj bo, čeprav mu jaz nisem odjedel njegovega dela!« je spravljivo privolil Kristus, se dvignil in se ulegel k vhodu.

Drvar je stopil na senik in zamrmral: »Pravica mora vladati!«, zakoračil mimo Kristusa na drugo stran in spet mahnil po Petru. Spet je udrihal po njem kljub njegovemu zatrjevanju, da je že dobil svoj delež, dokler se mu znova ni zlomila palica in ohladila jeza. Nato se je obrnil in odšel.

To se je, trdijo, zgodilo nekje v Srbiji. Zato pravijo Srbi o kakšni zelo dragi jedi ali o kakršni koli drugi dragi stvari: »Hm, to pa je draga kakor jajčna jed sv. Petra!«

DEČKI

IN JEŽEK

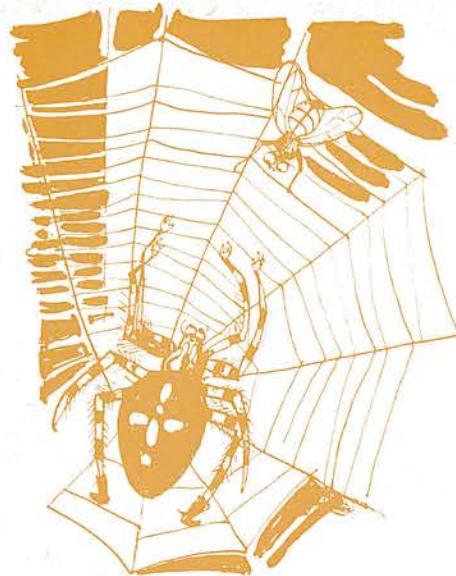
JEŽEK: »Čez dan
sem zaspan,
ponoči pa migam
in švigam
po polju, po loki, po jasi,
ob plotu, po cesti na vasi,
po gozdu, po travi,
po tihu dobravi —
in hrano nabiram povsod
za sebe, za ženko, za mladi svoj rod.
Uničim mrčes in ujamem krastače
in žabe, ličinke in včasih še kače.
Kdor dela pošteno, pa rabi počitek,
zato me pustite, da zvijem se v svitek.
Ker vso sem preteklo noč zopet garal,
zato bi se rad zdaj spočil in naspal.«

DEČKI: Oprosti, stric ježek, saj gremo že proč.
Kar spančkaj podnevi sladkó. Lahko noč!

STANA VINŠEK
Ilustrirala: KSENija PRUNK

DEČKI: Ti zaspani stric,
poln si bodic,
v kroglo si se zvil!
Huje od koprov
vsak se te boji,
ti pa brez skrbi
v grmu tu tičiš
in smrčiš!
Ni te srəm podnevi spati?
Z nami moraš se igrati! —
Le polij nanj malo vode,
pazi pa, da te ne zbode!
No, pa sì nas le pogledal...
kaj nam, striček, boš povedal?

LUDOVika KALAN
Ilustriral: LEON KOPORC

Pajek na sprehodu

Negibno je ždel pajek Križavec pod vejo in tu pa tam pogledal na svojo lepo spredeno mrežo. Zatišje. Nobenega šuma, veter je utihnil. Pajek se je ozrl na nebo. Oblaki so se kopičili drug čez drugega in zakrili pomladno sonce. Opazoval je njihove čudne, spremenjajoče se oblike. Tu je bila konjska glava, tam ogromna goba, nato naguban zastor. Začele so padati redke deževne kapljice.

Križavec se je zganil, v glavo mu je šinila misel: »Na sprehod pojdem, morda mimogrede kaj ujamem. Ves dan se ni nihče približal moji pajčevini.«

Gibčno kot cirkuški telovadec se je oprijel svilene nitke in se spustil na tla. S svojimi tenkimi, dolgimi nogami je nerodno koračil preko trav, za hip postal in se sunkoma zopet zaletel naprej. Nobena žuželka mu ni križala poti. »Kam so se vendor izgubile danes te okusne živalce! Nič in zopet nič.«

Kaplje so postajale gostejše in debelejše. Padale so mu na hrbet, na glavo, na osmero oči. Srečal je mravijo, ki je kot blisk vsa zaskrbljena

hitela proti domu. Komaj se je zavedel, že je ni bilo več. Martinček je tik pred njim hušknil v skalo. »Da,« si je rekel, »tudi jaz moram domov.« Kobacal se je med travnimi stebelci in krenil na njivo, poraslo s špinačo. Komaj se je ustavil ob prvi rastlinici, ko se utrga špinačni list in pade nanj. Vsega je pokril. »Kaj pa je to?« si je mislil. »Glej no, glej, saj to je dežnik!« Ni se ganil, poslušal je, kako padajo na nepredvideno zeleno streho deževne kapljice in drse po listu na zemljo. Pajek je postal kar dobre volje, niti gladú ni več čutil. »Počakal bom, da neha deževati.«

In res so kmalu deževne kapljice postajale redkejše in pajek je z'ezel izpod lista ter hitel proti domu. Ko je bil že blizu svoje mreže, se mu je zazdelo, da sliši brenčanje, tisto brenčanje, ki ga je on prav dobro poznal: bilo je stokanje muhe v pajčevini. Pospešil je hojo in bil v trenutku pri svoji žrtvi. Tesno jo je povil s svilenimi nitmi in njen bolestno brenčanje je slabelo in končno utihnilo.

Pajek je imel svojo večerjo.

Atilov grob

Zgodovinarji si še danes niso na jasnom, kje je pokopan kralj Hunov, divji Atila, imenovan »šiba božja«. Vendar jim to ne jemlje poguma, da ne bi iskali in brskali po dogodkih iz leta 453, to je leta, ko so Atilo pokopali v strugi neke reke na Madžarskem. Kakor vemo, so pogrebce po pogrebu pomorili, tako da so izginile še poslednje priče pokopa mogočnega hunskega kralja, da še danes nihče ne ve, kje je dragoceni grob.

Po zadnjem zahodnorimskem cesarju Teodoziju II. (379-395) je zahodnorimsko cesarstvo razpadlo. V času tega zadnjega cesarja je živel v Carigradu, bivšem Bizancu, zgodovinar Priscus Rhetor. Nekega dne v letu 448 pošlje cesar tega bizantinskega zgodovinarja z važnimi naročili h kralju Atili

na Madžarsko. Kraljevi sel je cesarjeva naročila točno izvršil in napisal v svoj dnevnik sledče: »... moral sem po prehodu dolne Donave prekoračiti še tri reke, da sem dosegel tabor Hunov na madžarskih ravninah, kjer so se črede pasle na svežih travnikih v sočni travi.« Tu je stoloval Atila. Zgodovinarji sklepajo, da je bil kralj gotovo pokopan v bližini svojega tabora, zato ga iščejo v porečju reke Tise, in sicer v potoku Dilinka, kjer trdijo, da mora biti. Prekoračiti je bilo treba Tiso, Tamiš in Dilinko. V strugi Dilinke iščejo dragoceno železno, srebrno in zlato rakev s truplom zloglasnega Atila, vodje divjih krdel.

Če so poizvedbe točne, bomo kmalu izvedeli za poslednje bivališče »šibe božje«.

Ali veš ...

... da so Atlasi za osnovne, srednje in višje šole, ki jih je izdelal slovenski zemljepisec Blaž Kocen leta 1860, doživeli 62 izdaj.

... da je sedaj na zemlji 3 milijarde prebivalcev.

... da živi v Jadranskem morju 530 vrst polžev.

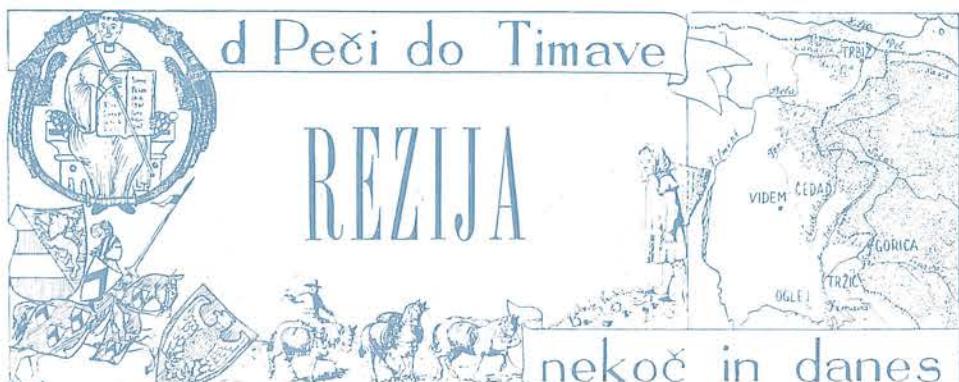
... da sive kraške skale ob Učki prikazujejo obliko bradate človeške glave, ki sliči glavi Leonarda da Vincijsa.

... da imajo ptički, ki se izležejo iz jajčec, na nežno mehkem kljunčku trd rožiček, s katerim starejo trdo jajčno lupino. Rožiček takoj po rojstvu odpade.

... da bi vsak prebivalec zemlje lahko dobil 1000 kg zlata, če bi se ga dalo dobiti vsega, kar ga je v morskih globinah.

... da živi žirafa samo v Afriki in tiger samo v Aziji.

... da bi iz kamenja Keopsove piramide v Egiptu zgradili zid, dolg 2800 km.

Izmed vseh slovenskih pokrajin je brez dvoma najbolj zanimiva Rezija. Čeprav je to le majhna gorska dolina, ki meri le kakih 13 kv. km (občina Rezija ima 11.535 ha, občina Rezjuta, ki sega tudi izven doline pa 2.018 ha), že nad 100 let vzbuja pozornost učenjakov.

Prebivalci te doline, ki jo na vseh straneh zapirajo visoke in strme gore — Žrd, Kanin z Babo in Muzci — govore posebno zanimivo govorico. Čeprav bi si zaradi oddaljenosti Koroške kaj takega ne predstavljal, je vendar to v bistvu eno izmed koroških narečij. Ker pa so Rezjanji že dolga stoletja ločeni od Koroške in že skoraj 900 let živijo v stikih s Furlani in primorskimi Slovenci, je njihova govorica za jezikoslovce posebna zanimivost.

Že v davnem letu 1806 je Čeh Dobrovsky pisal o Rezjanih in njihovi govorici in od takrat so predmet nenehnih proučevanj. Da je njihovo narečje res nekaj posebnega, kažejo že tile zgledi:

E srituu naha muža — Je srečal enega moža.

Ja nejčon ninih bečou — Jaz nočem nobenih denarjev.

Na žana mu den sinič — Ena žena in eden sinek.

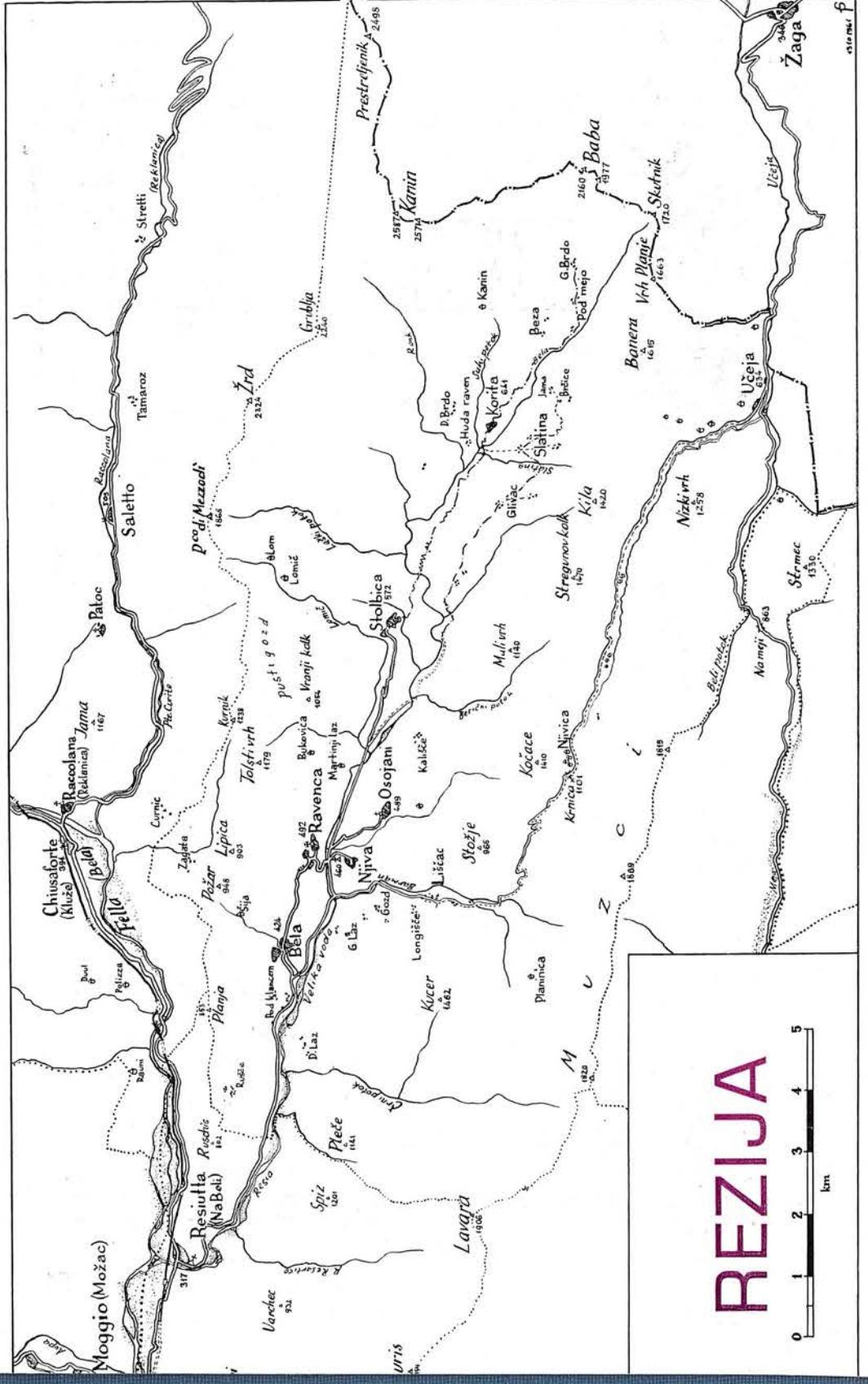
Iz zgodovine Rezije nimamo mnogo podatkov, a po tem, kar vemo z gotovostjo, moremo domnevati, da je bila njena preteklost tako:

Do rimskeh časov dolina ni bila nikoli stalno oblijudena in tako je ostala še dolgo po propadu rimskega cesarstva.

Langobarde je zanimala zgotov dolina Bele, po kateri so s Koroške vdrali v Furlanijo Slovenci. Zato so bile take stranske doline kot Rezija, dolina Reklanice, Dunje in Aupe naseljene šele pod Franki. Njihov kralj Karel, ki mu pravimo Veliki, je namreč ukazal svojim uradnikom, naj poskrbijo, da ne bodo nikjer veliki predeli neobljudeni in tako nedonosni. Toda ko je Karel Veliki umrl, so se njegovi nasledniki začeli prepirati za oblast, in tako je nad 100 let vladal v deželi nered.

Ko pa je sredi X. stoletja zopet prišel na oblast odločen vladar, Oton Veliki, je poskrbel, da so ob vseh pomembnih potek cesarstva prebivali njemu zvesti plemiči in s svojimi četami nadzorovali ceste.

Na starodavno cesto, ki teče po dolini reke Bele, je postavil družino bavarških grofov, ki so imeli številna posestva tudi na Koroškem. Da bi pa mogli preživljati sebe in svoje vojšča-

ke, jim je podelil vse stranske doline in tudi Rezijo. Ker ti grofje niso imeli od nenaseljenih dolin nobene koristi, so jih poselili s svojimi podložniki s Koroške.

Zemlja pa je tod zelo revna in je je le malo pripravne za poljedelstvo. Zato so se doseljeni ukvarjali v glavnem z živinorejo. Celo o središču te pokrajine, Možacu, ki se je nekoč imenoval Možnica, pravijo, da je dobil ime po tem, ker so tam pastirji molzli svoje črede.

O začetkih naselitve pa vemo za gotovo le to, da sta najprej nastali vasi Beja in Rezjuta, ki sta se tedaj imenovali Gorenja in Dolenja Bela. V obeh skupaj je bilo v prvih časih 23 kmetij, iz česar moremo sklepati, da je tedaj živilo v vsej Reziji okoli 150 oseb.

Ko je zadnji grof iz omenjene bavarške rodbine, Kacelin po imenu, začutil, da se mu bliža smrt, je vse svoje premoženje zapustil oglejskemu patriarhu Frideriku z željo, da z njim ustanovi v Možacu samostan. Toda patriarh je tudi kmalu umrl in tako je šele kakih 30 let pozneje naslednji patriarh Ulrik ustanovil samostan in ga posvetil sv. Galu.

V Dolenjo Belo ob cesti so se začeli naseljevati Furlani in kraj je dobil furlansko ime Rezjuta (Resutta). V Reziji sami pa je prebivalstvo še ostalo slovensko. Dobrih 120 let po ustanovitvi samostana se je prebivalstvo več kot podvojilo. Sama Rezjuta je presegla število 21 kmetij in povečala se je tudi naseljenost Rezije. Poleg Gornje Bele, ki je zdaj štela 12 kmetij, so nastali zaselki Osojani s 6 kmetijami, Stolbica s 3, Njiva z 2 in Ravenca z eno kmetijo. Število družin je znašalo 29 ali okrog 200 oseb. Zdaj je sama Rezjuta štela blizu 150 prebivalcev.

Število prebivalstva je stalno naršalo, zemlja ni mogla preživljati vseh in začelo se je izseljevanje. že okoli leta 1500 so začeli odhajati iz Rezije po svetu s trebuhom za kruhom. Ukvajali so se pretežno s prodajo železnih izdekov in krošnjarstvom. Kot potujoči kramarji so prišli do Dunaja in še dlje na Moravsko in Češko, kjer se je marsikateri za stalno naselil. Drugi so odhajali iz domače doline le začasno. Odhajali so na jesen, ob prazniku sv. Gala (16. oktobra) in se vračali na poletje med sv. Ivanom (24. junija) in sv. Jakobom (25. julija). Leta 1562 je bilo takih začasnih izseljencev 60.

Od takrat so se Rezijani še namnožili in leta 1911 dosegli število 4671 oseb. Toda kmalu je število začelo padati. Več kot četrtina prebivalcev hodil vsako leto z doma, veliko pa se jih odseljuje za stalno. Pred desetimi leti jih je živilo doma le še 3299, okoli 6000 pa jih je bilo po svetu.

Pri nas jih poznamo kot brusače in loncevezce, drugod kot vztrajne kmečke delavce in dobre rудarje. Večji del leta se daleč od doma, v Belgiji, Franciji in Nemčiji pehajo za kos kruha, ki jim ga revna domača zemlja ne more nuditi in le na zimo se vračajo domov. Zato dobimo v njihovih vaseh večji del leta le starce, žene in otroke.

Očenaš po rezijansko:

Oča naš, ki si tu nebe, sveto bödi tvoje ime, pridi h nam tvoja krajska; bödi zdilana tvoja volontat takoj tu nebe, pa na te zemje. Daj nam te vsakidinji kruh, razbriši naše douge, takoj mi razbrišuamo našen dužnikan; ne zapej nas tu tentaciun, ma brani nas od hudega, od krivega. Itako to bödi.

Mladi dopisniki

MERJASEC

Zival, za katero sem se že pred leti zanimal, ko sem bil pri stricu na počitnicah v neki vasi ob Soči, je merjasec. Žival je podobna navadnemu prašiču, razlike je le v tem, da je merjasec večji in mu iz gobca štrilita dva velika zoba. Kožo ima zelo trdo in njegove ščetine zbadajo kakor iglice.

Kmetom dela, ko začne, veliko škodo. Najraje pustoši njive ponoči. Vasi in cesti se tudi noče približati. Čez dan spi in ponoči kar pridrvi, da niti ne veš, od kod. Največkrat se klatijo okoli v skupnah in tedaj je človeku najnevarnejši. Posebno je pa nevaren, če se kdo upa takniti njegovih mladičev. Zelo rad živi v gostih gozdovih in ob vodah.

Lani, bližala se je jesen, se je po vasi hitro širila novica, da so merjasci pokončali prvo njivo takoj pod hribom. Zverer sem pa poslušal može, ki so se razgovarjali in sklepali, da so merjasci prišli iz okolice Bovca ali Kobarida, kajti tudi bovški kmetje so se pritoževali, da imajo na njivah veliko škode. Zato so šli dva dni pozneje na lov in ujeli merjasca, ki je tehtal nič manj kakor dve sto kilogramov. Toda vseeno je bila vsa koruza umčena.

Bilo je prav lansko leto, ko je neki kmet postavil kočo sredi koruze in nestrplno čakal s psom merjascev, ki jih pa ni hotelo biti. Končno je nesrečni lovec zaspal in se od utrujenosti zbudil komaj zjutraj. Ko je pa pogledal skozi lino ven, je videl, revež, samo poteptano zemljo.

Sossi Ivan

III. č razr. niž. sred. šole pri Sv. Jakobu

MOJA TETA

Imam teto, ki je zelo stara in ne more hoditi, ker jo boli noge. Ponoči večkrat ne more zaspati in zato ima pri postelji vedno štiri rožne vence, na katere molit, kadar spaneč noče priti. Je zelo suha in bleda, a njene oči gledajo dobrohotno. Stanuje blizu nas in je sama. Mož ji je umrl v vojski, otrok pa kmalu za njim. Od takrat je že minulo mnogo let in ona je že mnogo prejokala zaradi te nesreče. Na svetu nima nikogar razen moje sestre in mene, tako pravi, kajti medve

sva ji zares v veliko oporo. Zjutraj ji prineseva v posteljo mleko in kruh, tako da ona vstane šele ob enajstih. Večkrat naju tudi poplača za to potrežljivost. Kadars greva na kakšen izlet in naju mama ne more pustiti, ker nima denarja, greva k teti in ona nuju vedno usliši in nama da denar.

Vsi otroci v vasi jo kličejo teta. Ne vem, zakaj! Morda zato, ker jim vselej, kadar pridejo k njej na obisk, da kaj sladkega. Še za mucke in kužke ima vedno kaj dobrega. Ostanke namreč shraní v majhni skodelici, ki jo potem da prvi mucki ali psički, ki pride k njej na obisk. Ker pa kuha zelo dobro in ji jaz in moja sestra večkrat vse pojeba, ostanejo mucke in kužki večkrat brez poslodka.

Vodopivec Miranda

III. č razr. niž. sred. šole pri Sv. Jakobu

STARÁ PEPA

V naši bližini živi ženica, stara kot Matuzalem, kličejo jo Pepa. Komaj pred tremi leti je prišla stanovat v našo sosedstvo. Bila je polna prstanov in zlatnine ter je z vnemo razkazovala svoje smešne klobučke. Imela je nakodranega rjavega psička, s katerim je govorila in ga razvajala. Nenadoma, ne vem, zakaj, je obubožala. Zlatnino je najbrž morala prodati in tudi malega psa je na žalost doletela ista usoda.

Potem je živila preprosto, skoraj v bedi, a namesto da bi bila dobra z ljudmi, od katerih je toliko potrebovala, jih je opravljala na vse načine.

Večkrat je prišla tudi k nam in se nam je zelo laskala, pozneje pa nas je opravljala. Tako je delala z vsemi, da so se je ljudje polagomo naveličali in se ji izogibali. Da bi ne bili nikdar kaj takega storili! Postala je kar strupena ter nagajata je vsem, čim bolj je mogla. Nekateri pravijo, da je tudi coprala, (kar pa je zares dvomljivo). A bila je zares zelo čudna.

Nekega dne je zbolela in ostala bi čisto sama, če se je ne bi usmilile nekatere sestre, ki ji skušajo pomagati.

Kompare Elvira

III. č razr. niž. sred. šole pri Sv. Jakobu

MAGIČNI KVADRAT

1	2	3	4	5
2				
3				
4				
5				

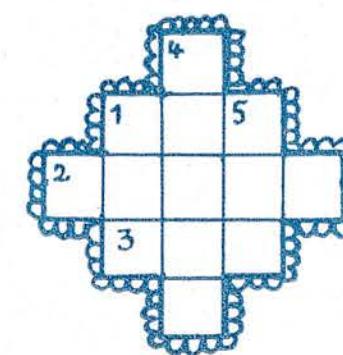
Vodoravno in navpično:

1. zelo škodljiva snov,
2. čok za sekanje drv,
3. meč posebne vrste,
4. cesta v mestu,
5. nasprotno od zmage.

V	S	A	K	D	O
P	L	A	V	A	Č
A	N	T	E	N	A
K	I	O	S	K	I

PREMIKALNICA

Premakni eno izmed štirih besed v levo tako, da boš dobil v treh navpičnih vrstah imena treh prevoznih sredstev.

KRIŽANKA »PRTIČEK«

Vodoravno: 1. veznik, 2. mesto ob reki Savinji, 3. oblika pomož. glagola biti. Navpično: 1. kesanje, 2. žival z oklepom, 5. uničuje železo.

STEVILČNA UGANKA

	•	•							
1. —	1	2	3	4	5	3	1	žensko ime	
2. —	6	3	7	2	3	8	1	2. slikati z barvami	
3. —	3	9	5	10	11	10	9	3. se nahaja v upijanljivih pijačah	
4. —	9	12	4	13	3	2	3	4. kraj v Prekmurju (Slovenija)	
5. —	3	4	3	4	3	14		5. južnoameriški sad	
6. —	14	8	7	1	15			6. očetov brat	
7. —	16	1	7	5	10			7. moško ime	

*Številke v drugem in četrtem navpičnem stolpcu, ki sta označena s pi-ko, dajo ime prvega slovenskega pesnika. Enake številke dajo isto črko.
N. pr.: štev. 1 je črka 1, štev. 2 je črka v itd.*

UGANKI

V vetru trepečejo moji lasje,
telo je v zeleno obleko povito,
na njem mi poganjajo mlečni zobje.

Sladko je, ko se rodi,
moč dobiva, ko v temi leži,
človek se zavoljo njega stepa,
skozi grlo prazni polne žepe.

Dragi ugankarji!

Tudi letos bomo nagrajevali reševalce, ki nam bodo pravočasno poslali pravilne rešitve križank, rebusov, ugank in drugih zamotanih zank. Sveda, vsem reševalcem ne bo mogoče podeliti nagrad, kajti to bi bilo za »Galeba« le prehudo breme. Držali se bomo stare navade: vsakikrat bomo izzrebali tri reševalce, ki bodo za nagrado prejeli mladinske knjige.

Pa še nekaj! Ne pozabite, da imate v »Galebu« svoj kotiček, v katerem bodo objavljeni vaši dopisi. Na te »Galeb« prav težko čaka. Zato pa, brez odlašanja, pero čimprej v roke!

Rešitev ugank priobčenih v tej številki pošljite do 15. novembra t. l. uredništvu Galeba — Opčine pri Trstu — Opicina, Trieste.

CENA 50.- LIR